

Recenzent - dr hab. Jowita Mormul, prof. UJK
Instytut Sztuk Wizualnych, Wydział Sztuki,
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

**Recenzja rozprawy doktorskiej, dorobku artystycznego
i naukowo-dydaktycznego Pani mgr Katarzyny Zabłockiej
sporządzona w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora
w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki,
wszczętym przez Wydział Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
w Toruniu**

Tytuł rozprawy doktorskiej: Doświadczenie przeszłości, odczucie przyszłości - zapis multimedialny
Promotor: dr hab. Agata Dworzak - Subocz, prof. UMK TORUŃ

Ocena dorobku naukowo-dydaktycznego i artystycznego

Pani mgr Katarzyna Zabłocka w roku 2000 uzyskała tytuł magistra sztuki na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Sztuk Pięknych, kierunek artystyczno-pedagogiczny w zakresie Plastyki Intermedialnej pod kierunkiem prof. Witolda Chmielewskiego.

Pracę dydaktyczną doktorantka realizuje od 2010 na Politechnice Białostockiej, Wydział Architektury, Grafika: Fotografia, Projektowanie Multimedialne. W latach 2015 – 2024 - prowadziła autorską pracownię Głównego przedmiotu zawodowego / Realizacje Intermedialne w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych w Supraślu.

Pani mgr Katarzyna Zabłocka od 2012 r. jest liderką Programu Filmoteka Szkolna oraz autorką scenariuszy zajęć filmowych dla Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Muzeum Sztuki Współczesnej w Warszawie. Od 2013 r. jest też autorką Podstawy Programowej dla Szkolnictwa Artystycznego w Polsce w ramach współpracy z Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie. Również od 2013 r. współpracuje z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizując projekty z zakresu edukacji. W latach 2015 - 2017 była członkinią Rady Nauczycieli Narodowego Instytutu Audiowizualnego. Współpracowała z Galerią Arsenał Białystok prowadząc warsztaty w latach 2017-2019, a w latach 2015 - 2017 była koordynatorem projektu „Sztuka Edukacji”. Od roku 2017 współpracuje z Filmoteką Narodową – Instytutem Audiowizualnym prowadząc warsztaty eksperckie z zakresu filmu i multimedialności.

Pani mgr Katarzyna Zabłocka uczestniczyła w konferencjach: w 2015 r. - Konferencja Sztuka Edukacji „Artysta wraca do szkoły” – Narodowa Galeria Sztuki Zachęta / Galeria Arsenał Białystok / Tytuł wystąpienia „Zasoby Filmoteki Szkolnej w edukacji i działaniach artystycznych”; w 2016 r. - Spotkanie praktyków edukacji kulturalnej ArtCamp / Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej / Przykłady dobrych praktyk z prowadzonej autorskiej pracowni Realizacji Intermedialnych; w 2017 r. - Seminarium „Pod figowcem bengalskim” Laboratorium Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie / tytuł wystąpienia „Przykłady Dobrych Praktyk”

i w 2019 r. - Konferencja Sztuka Edukacji „Przestrzeń uważnych relacji” – Narodowa Galeria Sztuki Zachęta / Bytomskie Centrum Kultury / Tytuł wystąpienia „Patrz-Człowiek !”;

W dorobku naukowo-dydaktycznym Pani mgr Katarzyny Zabłockiej zwraca uwagę jej społecznikowskie zacięcie i zaangażowanie w pracę z młodzieżą oraz fakt, że jej działania łączą twórczość artystyczną z edukacją. W portfolio artystka wyszczególnia pięć zrealizowanych artystyczno-edukacyjnych projektów, kuratorstwo sześciu wystaw, organizację czterech wystaw poplenerowych [w tym trzy dot. Akcji Artystycznej Grunwald 2010]. Uwagę zwracają zwłaszcza projekty ukierunkowane na pobudzanie lokalnego środowiska do działania i zmian kulturotwórczych, do włączania ludzi w inicjatywy poszerzające ich świadomość i wspierające integrację zróżnicowanych grup społecznych [min. projekty zrealizowane w ramach stypendium Prezydenta Miasta Białegostoku: „Spełniamy marzenia – akcja fotograficzna w przestrzeni miejskiej Białegostoku” z 2009 r., „Cuda-Wianki” z 2014 r., „Rzecz ujmując” z 2019 r.]. Szerokie spektrum zainteresowań doktorantki przejawia się także w zakresie poruszanej problematyki pro-ekologicznej [min. 2016 - Projekt „Ogrodnicy”/ działania z zakresu Edukacji Kulturalnej – we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego; 2022-2024 / „Laboratorium badań nad szczęściem” / 2022-2024 / projekt artystyczny / Projekt Goethe-Institut, Fundacji Bęc Zmiana, Zentrum für Kunst und Urbanistik (Berlin), Galeria Arsenał Białystok], czy problematyki pro-obywatelskiej [min. z 2017 r. Projekt i wystawa „Bardzo Ważna Wystawa!!! – Masz Człowieku Prawa!!!” / działania z zakresu Edukacji Artystycznej i Kulturalnej – we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego Departamentem Kultury i Dziedzictwa Narodowego].

Za swą działalność na polu edukacji artystycznej Pani mgr Katarzyna Zabłocka otrzymała w 2013 r. Nagrodę Indywidualną II stopnia Dyrektora Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie - Za szczególny wkład w rozwój Edukacji Artystycznej w Polsce, w 2015 r. Wyróżnienie w IX edycji Nagrody im. Ireny Sendlerowej „Za naprawianie świata” oraz Nagrodę Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej za rok 2014 w kategorii Edukacja filmowa. Ponadto w roku 2005 uzyskała stypendium Marszałka Województwa Podlaskiego przyznawane osobom profesjonalnie zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury i opieką nad zabytkami. W latach 2009, 2014 i 2019 uzyskała stypendium Prezydenta Miasta Białegostoku. W roku 2023 została uczestniczką programu wymiany International Visitor Leadership Program (IVLP) finansowanego przez Departament Stanu USA.

Pani mgr Katarzyna Zabłocka wykazuje się interesującym dorobkiem artystycznym, na który składa się uczestnictwo w osiemnastu wystawach zbiorowych i w sześciu wystawach indywidualnych [wystawy indywidualne: 2005 - „Rybi śpiew” / Galeria Spodki / Białystok; 2014 - „Sucha Fontanna”/ performance / Białystok; 2014 - „Cuda – Wianki / Szybka chwilowa wystawa kwiatowa”/ Galeria Ślendzińskich w Białymstoku; od 2015 - Stała ekspozycja / emisja animacji filmowej „Zanikanie i Istnienie” w Muzeum Ikon w Supraślu; 2019 - „Rzecz ujmując” – wystawa fotografii / Galeria Ślendzińskich / Wiktorii 5 / Białystok; 2024 - Retrospekcja. Alfons Karny / 2024 / animacja / 15 min./ prod. Muzeum Alfonsa Karnego], a także wizualizacja multimedialna do spektaklu „Baśń o słońcu” Teatr BAJ w Warszawie [2023]; realizacja video do spektaklu pt. Snowball dla teatru Divadlo Alfa z Pilzna, Czechy [2022] i realizacje intermedialne w ramach współpracy z Muzeum Ikon w Supraślu [2015].

Analizując dzieła prezentowane w załączonym portfolio można dostrzec wszechstronność działań artystki, wysokie kompetencje warsztatowe oraz swobodę w doborze technik i środków adekwatnie do wytyczonych celów: od obiektów przestrzennych i instalacji, przez działania performatywne, po fotografię studyjną i animację. Różnorodności formalnej towarzyszy koherencja kon-

cepcji ideowych, w których wydaje się dominować idea inkluzywności, transgresji, inspiracji innością i integracji – zarówno między ludźmi, jak też między człowiekiem, a naturą. Niezależnie od dzieł opisywanych przez artystkę w dysertacji, z prezentowanych projektów wyróżniają się „Zanimanie i Istnienie” [2015], cykl „Portret (w)osobie” [2018], cykl „#raportzgraniczy” [2022], obiekt „Stela” [2024], instalacja „Linia ∞ ” [2024], które stanowią artystyczny komentarz do problemu transgresji wobec granic fizycznych i psychicznych, w czasie i w przestrzeni. Artystka jest także zafascynowana naturą w wymiarze estetycznym, ekologicznym i symbolicznym czego wyraz daje w cyklach: „Las” [2012], „Notatnik” [2014], „Panorama Horyzontu” [2019], „Pan od Przyrody” [2019], „Rybi śpiew” [2000], „Dywany – Siew” [2021], „Peony” [2024], „Romantyzowanie życia” [2024]. Inspiracja codziennością i eksploracja własnego, prywatnego życia towarzyszy pracom: „Wzornik”, „Materia Prima” [2015], „O Maryjo” [2016, 2021], „Pamiętnik” [2019], „Pamięć codzienności / Gesty” [2019], „Fotokomentarze” [2020], „7 opowiadań” [2024]. Interesująca reinterpretacja zapisu fotograficznego pojawia się w instalacji „Fotografia_Rysunek Światłem” [2010], a dalsze badania obrazu fotograficznego jako materiału wyjściowego do prowadzenia działań plastycznych egemplifikują się w cyklach „Edycje” [2015- 2019], czy „Obrazy trwające w czasie” [2019].

Wymienione znaczenia, inspiracje i sfery poszukiwań przenikają się wzajemnie pomiędzy pracami, wskazując na konsekwencję i spójność kolejnych poszukiwań artystki. Udokumentowaną działalność naukowo-dydaktyczną i artystyczną Pani mgr Katarzyny Zabłockiej cechuje głęboka wrażliwość i humanizm oraz świadomość aktualnych problemów oraz procesów społecznych, kulturowych i historycznych.

Ocena rozprawy doktorskiej

Pani mgr Katarzyna Zabłocka przedstawiła do oceny pracę artystyczną będącą filmowym tryptykiem pt. „Rejestr” oraz część opisową rozprawy doktorskiej pt. „Doświadczenie przeszłości, odczucie przyszłości - zapis multimedialny”, zawierającą rozwiniętą refleksję teoretyczną.

Dysertacja jest uporządkowana, Pani mgr Katarzyna Zabłocka podzieliła ją na trzy części zakończone podsumowaniem i relacją z dotychczasowych pokazów tryptyku „Rejestr”. W warstwie językowej autorka na ogół jasno formułuje swoje tezy, wielokrotnie powtarza ważne dla niej sformułowania i często sama recenzuje znaczenie swojej pracy. W tekście pojawia się kilka drobnych błędów interpunkcyjnych, gramatycznych i stylistycznych, oraz nieprecyzyjne tłumaczenie abstraktu na język angielski.

W części pierwszej „Teoria afektu w akcie kreacji realizacji multimedialnych” Pani mgr Katarzyna Zabłocka powołując się na teorię przed-refleksyjnych doznań afektywnych, sformułowaną przez Brian’a Massumi’ego konkluduje, że materialne nośniki obrazów cyfrowych oraz niezależna od czasu rzeczywistego temporalność dzieła multimedialnego wpływają na percepcję widza i intensyfikują jego doznania na poziomie, w którym pojawiające się reakcje ciała i umysłu pozostają jeszcze nie przekształcone w świadomą, podlegającą nazwaniu i auto-refleksji emocję. „Już przed wieloma laty dostrzegłam potencjał, jaki daje transmisja z kamer wideo, spowalnianie czasu oraz przekształcanie obrazów” - pisze autorka i przemyślenie to wydaje się ważne dla jej tryptyku „Rejestr”.

Część druga „Ewolucja mediów” pozwala stwierdzić, że Pani mgr Katarzyna Zabłocka dysponuje pogłębioną wiedzą z zakresu historii i języka nowych mediów. Analizując własne, wybrane prace autorka akcentuje ważne dla niej cechy dzieła: temporalność, multisensoryczność, rolę interfejsu/tła/przestrzeni, znaczenia kulturowe. W instalacji „Kapliczki multimedialne” [2000], wydaje

się krytyczna wobec faktu, że współcześnie zarówno sacrum jak i profanum mogą być sprowadzone do formatu telewizyjnej transmisji, a przez to zunifikowane i spłaszczone. Performance „Sucha Fontanna” [2013] to poruszająca próba upamiętnienia przeszłości i nadania jej znaczenia poprzez okazanie szacunku wobec zbezczeszczonych macew pochodzących z białostockiego kirkutu. Układane przez artystkę i zaproszonych przez nią ludzi „kamienie wizytacyjne” w tradycji żydowskiej symbolizujące pamięć i trwanie, tu mogły być także odbierane jako symbol niemego wyrzutu wobec „kamiennej” obojętności. W pracach „Pulpit rodzinny” [2007] i „Animowane Collage” [2017] na bazie osobistego, intymnego archiwum Pani mgr Katarzyna Zabłocka buduje wielowarstwowe kolaże, dekonstruuje wybrane fotografie i tworzy z nich animacje, badając, jak pisze: „jak predefiniowane są obrazy w świetle nowych technologii” i eksperymentując: „z przekształceniami cyfrowymi, których celem jest ukazanie temporalności i afektywności”. Kontynuacją tych poszukiwań są: cykl multimedialny „Obrazy trwające w czasie” [2019], projekt cyfrowy „Wizualna szczepionka” [2021], projekt „Plama czasu” [2025].

Część trzecia „Tryptyk pt. *Rejestr*: Doświadczenie przeszłości - Przestrzeń teraźniejszości - Projekcja przyszłości” jest szczegółową, autorską analizą realizacji artystycznej. Znamienne, że wcześniejsze prace, a także załączone szkice wstępne cyfrowych kadrów, poprzez wielowarstwowość i kolejne dekonstrukcje stopniowo abstrahują rzeczywistość wykluczając odnalezienie pierwotnych form – zgodnie z założeniami artystki – która widzi w tym przełamanie linearyzmu czasu nawiązując „do bergsonowskiej koncepcji pamięci jako struktury wielowarstwowej i fraktalnej”.

Pracę z archiwaliami wykorzystanymi w filmie artystka uzasadnia: „Krytyczny dialog z archiwum to kolejny aspekt: we współczesnej humanistyce wiele mówi się o polityce pamięci, o tym kto i jak decyduje, co zachowujemy z przeszłości. Rejestr w twórczy sposób przetwarza archiwalia – sugerując, że przeszłość nie jest obiektywna, lecz konstruowana na nowo w każdym akcie wspominania (tutaj – montażu i edycji). Film zadaje pytanie o indywidualną tożsamość wizualną: z jakich obrazów przeszłości się składamy?”. To dobre pytanie, które można uzupełnić kolejnym: z jakich obrazów przeszłości rezygnujemy? Czy ludzkie przeżycia – te dotyczące przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, czy inne – można sprowadzić do barwnego, płynnego amalgamatu płaszczyzn, linii, punktów, rozświetleń i wyciemnień? Wiesław Myśliwski napisał: „Stworzeni jesteśmy przez pamięć” i wobec tego zdania, tryptyk „Rejestr” inspirowane do niepokojących refleksji. Autorka ma jednak nadzieję, że „język abstrakcji, nie odnoszący się bezpośrednio do materialnych obiektów, jest w stanie określać podmiotowość człowieka na równi z innymi elementami i bytami”.

Pani mgr Katarzyna Zabłocka wydaje się głęboko przywiązana do własnych afektów i emocji, które wpłynęły na strukturę i wygląd, oraz ścieżkę dźwiękową dzieła, jednak deklaruje, że pozostawia widzom pełną swobodę odbioru, podkreślając, że „Cały czas widz funkcjonuje pomiędzy swoimi wyobrażeniami a tym, co widzi”. Podzielając przemyslenia Strzemińskiego dotyczące wpływu kultury na percepcję, niejako zwrotnie, artystka widzi w swojej realizacji materiał o potencjale edukacyjnym i relacjonuje reakcje widzów oraz własne odczucia podczas spontanicznych pokazów projektu w różnych lokacjach, w pobliżu jej miejsca zamieszkania.

Zasugerowane przez Panią mgr Katarzynę Zabłocką perspektywy dalszego rozwijania koncepcji „Rejestru” z wykorzystaniem Wirtualnej Rzeczywistości, algorytmów generatywnych i Sztucznej Inteligencji mających wprowadzić szerszą partycypację społeczną brzmią obiecująco, ale wymagają pogłębionej refleksji, biorąc pod uwagę zdanie wypowiedziane przez Marshall'a McLuhan'a: „Stajemy się tym, co widzimy. Kształtujemy nasze narzędzia, a potem nasze narzędzia kształtują nas”.

Realizacja artystyczna Pani mgr Katarzyny Zabłockiej, filmowy tryptyk pt. „Rejestr” cechuje się wysokim poziomem artystycznym. Składa się z trzech pięciominutowych realizacji multimedialnych: „Doświadczenie przeszłości - Przestrzeń teraźniejszości - Projekcja przyszłości”, które według sugestii artystki „należy traktować jako jedną całość”. Tym bardziej pojawiający się w dysertacji pomysł, aby wszystkie części prezentować jednocześnie wydaje się słuszny i domaga się praktycznej weryfikacji. W trzech filmach wizualne i dźwiękowe archiwalia nawarstwione i przekształcone, zostają sprowadzone do falujących linii i punktów, pomiędzy którymi przepływają płaszczyzny mieniących się kolorów, o zmiennej gradacji walorowej. Filmy różnią się kompozycją, nasyceniem barw, tempem montażu i natężeniem dźwięków, które autorka subiektywnie przyporządkowuje do kategorii: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość. Całość jest wysoce wysmakowana estetycznie, a każdy z 22500 obrazów tworzących film, mógłby funkcjonować jako interesująca grafika. Zsyntetyzowane dźwięki współpracują z animacją, a ich falujący charakter jest spójny ze strukturą filmu. Według artystki: „Na poziomie konotacyjnym obrazy i dźwięki te symbolizują niepewność i wielowariantowość zdarzeń. Medium cyfrowe staje się metaforą współczesnych przemian kulturowych”. Pani mgr Katarzyna Zabłocka rezygnując z treści, uniwersalizuje przekaz i odważnie zakłada, że dzięki bezprzedmiotowym obrazom dotrze do szerokiej rzeszy odbiorców, świadomie oddziałując nie na ich wiedzę, ale na emocje. W dysertacji przekonuje, że „[...] abstrakcja w sztuce medialnej pełni rolę pomostu między technologią a zmysłami. Każde nowe medium dawało artystom narzędzia do tworzenia innego rodzaju abstrakcyjnych form, ale wszystkie one służyły pogłębianiu komunikacji afektywnej – tej trudno uchwytniej sfery doznań estetycznych, które zostają w pamięci jako przeżycie, a nie tylko zrozumiana treść. Relacja między abstrakcją, afektem i mediami jest więc symbiotyczna: media dostarczają środków, abstrakcja daje formę, a afekt wypełnia je życiem w umyśle odbiorcy. W efekcie powstaje sztuka, która nieustannie się odnawia i która wciąż, od fotografii po algorytmy, przemawia do naszych emocji”.

Zgodnie z powyższym założeniem w marcu 2025 Pani mgr Katarzyna Zabłocka zaczęła konfrontować gotowy tryptyk „Rejestr” z przypadkowymi odbiorcami poza murami galerii, prezentując projekcje filmów w przestrzeni publicznej. Wybierała albo uczęszczane miejsca, jak Centrum Handlowe w Białymstoku, albo mniej uczęszczane, z których wymienia: Sokółkę, Kowale, Saczkowce, Wołyńce, Dubnicę Kurpioską i pobliski jej las. Pokazy są udokumentowane fotograficznie i towarzyszy im autorski opis reakcji widzów oraz odczuć samej artystki. Relacje te są wysoce interesujące i potwierdzają nie tylko naukowo-badawcze zacięcie autorki, ale też godną uwagi otwartą postawę na innego człowieka. Pani mgr Katarzyna Zabłocka dąży do spotkania, do dialogu, do partycypacji afektów i emocji, a ponadto wydaje się, że proces swoistego próbkowania działania projekcji dzieła w różnych miejscach i okolicznościach, zapowiada oryginalną, niepowtarzalną drogę, gubiącą sterylność ekranowej prezentacji.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę całokształt wieloaspektowej działalności naukowo-dydaktycznej i artystycznej oraz pozytywną ocenę rozprawy doktorskiej, stwierdzam, że Pani mgr Katarzyna Zabłocka wnosi oryginalny, twórczy wkład w dyscyplinę Sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Tym samym ja, niżej podpisana stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska oraz dorobek artystyczny i naukowo-dydaktyczny Pani mgr Katarzyny Zabłockiej spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

(Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.) i wnioskuję do Rady Dyscypliny Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o dopuszczenie Pani mgr Katarzyny Zabłockiej do dalszych etapów postępowania ws. nadania stopnia doktora w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Dr hab. Jowita Mormul, prof. UJK

Warszawa, 13.07.2025